

NAMANGAN VILOYATIDA AHOLI SONI VA UNING O'ZGARISHLAR TAHLILI

Berdiyev G'ayratjon Xasanboyevich,

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasida

katta o'qituvchisi, Qo'qon, O'zbekiston.

e-mail: ghairatjohn@gmail.com

<tel:+998903618222>

Sobirova Nafisa Komiljon qizi

Qo'qon davlat pedagogika instituti

Tabiiy fanlar fakulteti GIBA ta'lim

yo'nalishi 02/23 guruh talabasi

Qo'qon, O'zbekiston.

Annottatsiya: Ushbu maqolada Namangan viloyatidagi aholi va ularning tug'ilishidan to hozirgi holatigacha o'zgarishi tahlili, asosiy demografik jihatlariga e'tibor qaratilgan. Tadqiqot mintaqadagi aholi tarkibi va etnik xilma-xillikni ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini o'rganadi. Rivojlanayotgan aholi dinamikasini tushunish uchun demografik o'zgarishlar, jumladan, yoshva jins taqsimotidagi o'zgarishlar tekshirildi.

Kalit so'zlar: Namangan viloyati, aholi soni, demografik o'zgarishlar, milliy tarkib, aholi tarkibi, yosh-jins piramidasi

ANALYSIS OF THE POPULATION AND ITS CHANGES IN THE NAMANGAN REGION.

Abstract: This scientific abstract presents an analysis of population and its changes in the Namangan region, focusing on key demographic aspects. The study examines the population composition and economic development. Demographic changes, including shifts in age and sex distribution are investigated to understand the evolving population dynamics.

Keywords: Namangan region, population demographic changes, ethnic composition, population composition, age and sex pyramid

Farg'ona vodiysi Markaziy Osiyoning g'oyat go'zal, takrorlanmas tabiat majmuasiga egaligi bilan yer sharidagi tog'lar orasida joylashgan kotlovina(botiq) lardan biri sifatida alohida ajralib turadi. Shuningdek aholisi sonining ko'pligi va aholining o'rta zich joylashganligi, mehnat resurslari va aholi bandligiga xos muommolarning murakkabligi, tabiiy resurslarga bo'lgan ehtiyojining kattaligi va

cheklanganlik muommosi asosiy ahamiyat kasb etadi. Namangan viloyati ham aholi soni dinamikasi bo'yicha ajralib turadi.

Olib borilayotgan ishing asosiy maqsadi Namangan aholisning milliy tarkibi, dinamikasi, yosh-jins piramidasi haqida fikr-mulohazalar yuritish va ularni muhokama qilish.

Bundan tashqari, statistik tendentsiyalardan tashqari, ushbu tadqiqot ushbu o'zgarishlarning oqibatlarini kontekstuallashtirishga harakat qiladi. Aholi sonining o'zgarishining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari demografik dividendlardan foydalanish va yuzaga keladigan muammolarni hal qilish uchun batafsil siyosat va strategik rejalashtirishni talab qiladi.

O'zbekistonda aholi haqidagi statistik ma'lumotlar 19 asr 2-yarmidan boshlab mavjud. Respublikada aholi muammolarini o'rganish 1960-1970-yillardan boshlab tez rivojlandi. O'zbekiston demografiyasi aholisining demografik ko'rsatkuchlari bo'lib, aholining o'sishi, zichligi, millati ta'lim darajasi, sog'ligi, iqtisodiy ahvoli diniy mansubligi va boshqa jihatlarini o'z ichiga oladi.

2023-yilning 1-aprel holatiga Namangan viloyatining doimiy aholisi soni 3 012,5ming kishini tashkil etadi. Shundan: shahar aholisi- 1 953,5ming kishi qishloq aholisi- 1 059,0ming kishiga teng. Namangan viloyati aholi soni bo'yicha respublikada Samarqand(4 095 ming kishi) Farg'ona (3 954 ming kishi) Qashqadaryo (3461 ming kishi) va Andijon (3304 ming kishi) viloyatlaridan keyin 5-o'rinni egallaydi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra 2022-yilning 1-yanvar holatiga mehnatga yaroqli aholi viloyat doimiy aholisining 54,1 ini mehnatga layoqatli yoshdan kichiklar va mehnatga layoqatli yoshdan kattalar 45,9%ni tashkil etadi.

Xususan, jins va yosh guruhlari bo'yicha (5 yillik intervalda) qilingan tahlilda, erkakalar va ayollar tarkibida 5 yoshgacha bo'lgan yoshlar aholining asosiy qatlamini shakllantirib, umumiy 40 ming kishini tashkil etgan. Joriy yilning 1-oktyabr holatiga aholi sonining taqsimlanishi 1 514ming erkakalar(50,8%), 1 466ming (49,2%) nafar ayollar hissasiga to'g'ri keladi.

Hududlar kesimi bo'yicha qaralganda, Namangan shahri (657 ming) Chust (273 ming) To'raqo'rg'on (232 ming) lari viloyatdagi eng ko'p aholi istiqomat qiluvchi hududlar hisoblanadi.

Viloyat bo'yicha 1 kvadrat kilometrda o'rtacha 400 kishi to'g'ri keladi. Namangan shahri (4492 kishi) Namangan tumani (936 kishi) va To'raqo'rg'on tumani (881 kishi) aholisi eng zich joylashgan hududlar hisoblanadi. 2022-yilning dastlabki 9 oyi davrida, tug'ilishlar soni 60 mingtani, o'limlar soni 10 mingtani tashkil etadi.

2021-yilning yanvar-iyun oylarida FHDYo organlari tomonidan 8,6 ming nikoh qayd etilib, 1,5ming nikohdan ajralishlar qayd etilgan. 2021-yil yanvar-iyun oylarida viloyat bo'yicha ko'chib kelganlar soni 1,8 ming kishini, ko'chiba ketganlar soni, esa 3,3 ming kishini tashkil etadi.

Namangan viloyatining demografik holati (ming kishi hisobida).

Ma'muriy-hududiy tuzilmalar	2021-yil 1-iyul holatiga aholi taqsimlanishi
Namangan shahri	651.9
Chust	271.3
To'raqo'rg'on	230.3
Pop	224.3
Yangiqo'rg'on	223.7
Uychi	219.0
Kosonsoy	214.8
Chortoq	203.7
Namangan	181.4
Uychi	176.1
Norin	167.4
Mingbuloq	129.5

Namangan viloyatining aholisoni va uning o'zgarishlari tahlili viloyat ichidagi aholining eng ko'p tarqalgan hududlar, ularning dinamikasi haqida ma'lumotlar berdi. Aholi zichligi ko'p bo'lgan Namangan shahri, Namangan tumani, Chust tumani, To'raqo'rg'on tumanlarida alohida etiborga loyiq bo'lib, bu hududlarda mehnatga layoqli yoshdan katta bo'lgan qatlamdagilar ko'p. Mana shu qatlamdagi aholi uzoq umr ko'rishlari, ko'p kasalliklarga chalinmasliklari eng asosiy global muammo hisoblanadi. Bularning barchasini bartaraf qilish maqsadida uzoq muddatli parvarishxonalarni ko'paytirish va xizmat ko'rsatish xizmatini yanada yaxshilash kerak. Xulosa qilib aytganda, Namangan viloyati aholisi va uning o'zgarish tahlili viloyatning farovonligi ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh.M.Mirziyoyev “Erkin Va Farovon Demokratik O'zbekiston Davlatini Birgalikda Barpo Etamiz” 2017
2. Abdunazarov, L. M. "Ecological security and the need to ensure it." International scientific and practical conference Cutting Edge-Science. Vol. 1. No. 1. 2020.
3. Alisherovich, Akbarov Golibjon. "Ecological Condition and Development Problems of Recreation Zones of Fergana Region." International Journal on Orange Technologies 3.5 (2021): 171-173.
4. Alisherovich, Akbarov. "G'olibjon, and Meliev Muzaffar Saydakbarovich." " Ecological Condition and Development Problems of

- Recreation Zones of Fergana Region." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3 (2022): 803-807.
5. Berdiev, Gayratjon Hasanboevich, and Elmurod Alievich Soliev. "Statistical and Comparative Analysis of Temperature and Rain in Fergana." Nat Sci 19.4 (2021): 5-12.
 6. Eldorbek O'rmonjon o'g, Choriyeu. "DARYOLAR VA ULARNING TASNIFI." Journal of new century innovations 42.1 (2023): 25-30.
 7. Komilova, Nilufar Qarshiboyevna, and G'ayratjon Xasanboyevich Berdiyev. "FARG 'ONA VILOYATIDA AHOLI SONI VA UNING O'ZGARISHLARI TAHLILI." Innovative Development in Educational Activities 2.11 (2023): 74-80.
 8. Mamanovich, Abdunazarov Lutfullo, B. G. A. Xasanboevich, and Nazarov Husniddin Yoqubovich. "Farg'ona vodiysida transchegaraviy suv muammolari." Интернаука 8.12 Часть 3 (2017): 45.
 9. Mamanovich, Abdunazarov Lutfullo, Meliyev Muzaffar Saidakbarovich, and Erqulov Turdimorod Abduraxmon o'g'li. "Village Economy And Environmental Protection." Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL) 3.12 (2022): 267-270.
 10. Ma'murov, Xurshidjon Abduvohidovich. "Farg'ona Viloyatida Demografik Jarayonlarning Qishloqlardagi Xolati." Интернаука 21-3 (2019): 85-86.
 11. Nararov, H. Y., and D. X. Yuldasheva. "Ecological Features of Biogas Production." Ilm Sarchashmalari 22.4 (2022): 124-126.
 12. Naziraliyevich, Khoshimov Azamat, and Berdiyev Goyratjon. "THE OCCURRENCE OF THE IRRIGATION SYSTEM OF THE SUKH RIVER ARRIVAL AND DEVELOPMENT." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603 11.12 (2022): 395-400.
 13. O.Q.Tobirov, V.V.Vahobjon o'g'li. CHIQUINDI POLIGONLARINI JOYLASHTIRISH VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI: J. 3-SON 12 (2023):
 14. O.Q.Tobirov, V.V.Vahobov, F.Karimov, D.M.Mehmonaliyeva. HUDUDLARNI EKOTURISTIK IMKONIYATLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASI. INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON "MODERN EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS": Vol. 2 No. 12 (2023)
 15. Odiljon, T. Methodology for Assessing the Tourist Potential of the Nature of the Fergana Valley using GIS Technologies and Experimental Methods. Preprints 2022, <https://doi.org/10.20944/preprints202209.0181.v1>

16. Qarshiboyevna, Komilova Nilufar, et al. "AHOLI SALOMATLIGI VA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI YAXSHILASHDA HORIJY MAMLAKATLAR TAJRIBASI." PEDAGOG 6.6 (2023): 112-117.
17. Saidakbarovich, Meliev Muzaffar, and Rakhmonaliev Behruzbek Dilmurodjon'S. Ogli. "GLACIER MELTING: CONTROL AND MITIGATION STRATEGIES." Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods 1.3 (2023): 26-33.
18. Saidakbarovich, Meliev Muzaffar. "INNOVATIVE METHODS OF TEACHING NATURAL GEOGRAPHY OF THE OCEAN AND ITS DECISIVE ROLE IN EDUCATION OF ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS." Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research 1.8 (2023): 86-92.
19. Saidakbarovich, Meliev Muzaffar. "TEACHING PROBLEMS AND SOLUTIONS OF AGRICULTURAL LAND IRRIGATION IN FERGANA REGION IN GEOGRAPHY LESSONS." Journal of new century innovations 41.2 (2023): 151-156.
20. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar, et al. "PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF EDUCATION OF ENVIRONMENTAL LITERACY OF SCHOOL STUDENTS." ResearchJet Journal of Analysis and Inventions 3.12 (2022): 134-139.
21. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar, Kokan SPI Teacher, and Kokan SPI Student. "GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF FUNERALS." Innovative Technologica: Methodical Research Journal 3.12 (2022): 72-78.
22. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar. "Ecological Features of Biogas Production." International Journal on Orange Technologies 3.3 (2021): 214-216.
23. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar. "Use and Protection of Water Resources." International Journal on Orange Technologies 3.3 (2021): 212-213.
24. Tobirov O.K. ASSESSMENT OF MUDFLOW RISK AREAS IN THE FERGANA REGION [Электронный ресурс] // Экономика и социум. -2023.- №12 (115).
25. Tobirov O.K. OPTIMIZING WASTE LANDFILL PLACEMENT IN THE FERGANA REGION THROUGH GIS MULTI-CRITERIA EVALUATION METHOD [Электронный ресурс] // Экономика и социум. -2023.- №12 (115).
26. Tobirov, O. Q., and A. N. Xoshimov. "FARG'ONA VODIYSI HUDUDINI GEOGRAFIK-TURISTIK RAYONLASHTIRISH." BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMYIY JURNALI 3.12 (2023): 79-87.
27. Tobirov, O. Q., and A. N. Xoshimov. "GEOGRAFIYA DARSLARIDA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI." BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMYIY JURNALI 3.12 (2023): 88-95.

28. Tobirov, O.K. "Reasonable use of transboundary water resources and streams". European Science. 2017; 3 (25): 31-36."
29. Tobirov, Odiljon. "ГАТ ёрдамида баҳоланган табиат компонентлари ва комплексларини дала-экспедициявий тадқиқотлар билан таққослаш." O‘zbekiston milliy universiteti xabarлари (2022).
30. Tobirov, Odiljon. "ГАТ технологиялари ёрдамида туристик-рекреацион зонарни ажратиш (Фарғона водийси мисолида)." O‘zbekiston milliy universiteti xabarлари (2022).
31. Vaxobovich, Xatamov Voxid. "DARYOLARNING AXAMIYATI, OQIMNING HOSIL BO‘LISHI VA UNGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR." Journal of new century innovations 42.1 (2023): 19-24.
32. Xasanboyevich, Berdiyev G‘ayratjon, Ahmadjonov Ilknur Axrorjon o‘g‘li, and Karimov Shoulug‘Zokirjon o‘g‘li. "FARG‘ONA VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH." PEDAGOG 6.6 (2023): 118-123.
33. Xasanboyevich, Berdiyev G‘ayratjon, Ahmadjonov Ilknur Axrorjon o‘g‘li, and Karimov Shoulug‘Zokirjon o‘g‘li. "FARG ‘ONA VILOYATINING EKOLOGIK HOLATI: KENG QAMROVLI TAHLIL." PEDAGOG 6.6 (2023): 124-129.
34. Xasanboyevich, Berdiyev G‘ayratjon. "FARG ‘ONA VILOYATI TIBBIY-GEOGRAFIK SHAROITINI O‘RGANISH VA KASALLANISHLAR TARKIBI TAHLILI." PEDAGOGS jurnali 35.4 (2023): 71-75.
35. Xasanboyevich, Berdiyev G‘ayratjon. "O‘ZBEKISTON DARYOLARINING XO‘JALIKDAGI AHAMIYATI VA ULARNI MUHOFAZA QILISH." PEDAGOGS jurnali 35.4 (2023): 24-28.
36. Xasanboyevich, Berdiyev G‘ayratjon. "YADROVIY QUROLLAR XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASH." PEDAGOGS jurnali 35.4 (2023): 29-34.
37. Бердиев, Файратжон Хасанбоевич, and Феруза Солижоновна Мелибоева. "СУВ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ТРАНСЧЕГАРАВИЙ МУАММОЛАРИ." Интернаука 10-4 (2017): 29-31.
38. Мелибоева, Феруза Солижоновна, and Файратжон Хасанбоевич Бердиев. "СУВ ТАҚЧИЛЛИГИДА СУҒОРИШ УЧУН ОҚАВА СУВИДАН ФОЙЛАНИШ ИМКОНИАТЛАРИНИ БАХОЛАШ." Интернаука 10-4 (2017): 31-34.
39. Тобиров, О. К. Географическое туристическое районирование территорий / О. К. Тобиров, Ш. А. Мадаминжонова // Наука, техника и образование. – 2021. – № 8(83). – С. 98-107. – EDN RZMQVJ.
40. Тобиров, Одилжон Кобилжон Угли, and Шахноза Абдумалик Кизи Мадаминжонова. "Географическое туристическое районирование территорий." Наука, техника и образование 8 (83) (2021): 98-107.

41. Тобиров, Одилжон Кобилжон Угли. "Разумное пользование трансграничными водными ресурсами и потоками." *European science* 3 (25) (2017): 31-36.
42. Тобиров, Одилжон. "Фарғона водийси табиат компонентларининг туристик имкониятларини ГАТ ёрдамида комплекс баҳолаш." *Евразийский журнал академических исследований* 2.12 (2022): 1019-1027.
43. Hoshimov Azamat Naziraliyevich, and Isakov Valijan Yunosovich. "GEO-ECOLOGICAL CONDITION OF THE CONE REMOVAL OF THE SOKH RIVER AND ITS CHANGES AS A RESULT OF THE HUMAN FACTOR" *European science review*, vol. 1, no. 11-12, 2018, pp. 14-16.
44. Khoshimov, Azamat Naziraliyevich (2019) "PROPERTIES CHANGING UNDER IRRIGATION OF SOIL OF THE SUKH CONE SPREADING," *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology: Vol. 1: Iss. 8, Article 15.*
45. Исаков В.Ю., Юсупова М.А., and Хошимов А.Н.. "ГЕОЭКОЛОГИЯ И ХИМИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ПЕСЧАНЫХ ПОЧВ ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЫ" *Ученый XXI века*, no. 1 (14), 2016, pp. 3-6.
46. Исаков, В. Ю., and А. Н. Хошимов. "Сўх дарёси конус ёйилмасининг гидрогеологикэкологик ҳолати ва унинг ўзгаришдари. география ва глобализация: назария ва амалиёт." (2018).
47. Валижон Юнусович Исаков, Азамат Назиралиевич Хошимов, and Турсунова Диёра Акбарали кизи. "СЎХ КОНУС ЁЙИЛМАСИ ТУПРОҚЛАРИНИНГ АГРОКИМЁВИЙ ХОССАЛАРИ". *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, vol. 21, Nov. 2023, pp. 202-8,
48. В.Ю.Исаков, and А.Н.Хошимов. "THE ECOLOGICAL AND MELIORATIVE CHANGES IN THE SOIL OF SUKH CONE SPREAD". *Scientific Journal of the Fergana State University*, no. 5, June 2023, p. 11, doi:10.56292/SJFSU/vol_iss5/a11.
49. Kh, Komilova N., and H. O. Abdinazarova. "The role and geographical features of the chemical industry in the development of the economy of Uzbekistan." *Экономика и социум* 5-1 (84) (2021): 248-255.
50. Komilova, N. Kh. "Abdinazarova Kh. O. Some theoretical aspects of the development of the chemical industry." *European Science Review Austria Vienna* (2019): 25-27.